

УДК 34+341.1+34.03

Мамішова Н. Ш.

аспірантка 2-го року навчання,
спеціальність 291 «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»,
Навчально-науковий Інститут міжнародних відносин
Київського національного
університету імені Тараса Шевченка,
вулиця Юрія Іллєнка, 36/1, Київ, 04119, Україна
E-mail: mamishova.iir@gmail.com
DOI: <http://dx.doi.org/10.18524/2707–5206.2022.35.263641>

**ВИХІД ЗІ СТАМБУЛЬСЬКОЇ КОНВЕНЦІЇ В КОНТЕКСТІ
ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРАГНЕНЬ ТУРЕЦЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ**

Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами, відкрита для підписання у 2011 році у м. Стамбулі, Туреччина, вважається найбільш всеосяжною міжнародною угодою у сфері недопущення, кримінального переслідування та ліквідації насильства стосовно жінок і домашнього насильства. Станом на вересень 2022 року підписантами Конвенції є 44 держави-члени РС, у тому числі всі країни Європейського Союзу, а також власне ЄС як міжнародна організація. Факт офіційного підписання Конвенції з боку ЄС в цілому у 2017 році засвідчив акцептуалізацію Брюсселем її ролі як авторитетного міжнародно-правового інструменту, який встановлює загальноєвропейські норми у визначеній сфері. Із неофіційної назви міжнародного договору — Стамбульська конвенція — природно випливає ступінь залученості Туреччини в питання його інструменталізації. Так, Турецька Республіка стала першою країною, яка підписала Конвенцію у 2011 році згідно із одностороннім рішенням парламенту, а вже у 2012 році надала згоду на її обов'язковість. Ухвалене у 2021 році рішення президента Р. Т. Ердогана про денонсацію міжнародної угоди, яка носить ім'я найбільшого міста Туреччини, викликало подив та занепокоєння з боку міжнародного політичного та правозахисного співтовариства. Не став виключенням і Європейський Союз, в якому крок турецького уряду був розцінений як негативний сигнал у контексті прихильності держави своїм зобов'язанням щодо забезпечення прав жінок і дівчат, а також гарантування основних прав людини, демократії та верховенства права в цілому, враховуючи перебування Туреччини у статусі країни-кандидата на членство в ЄС. З іншого боку, так звана Стамбульська конвенція дотепер не пройшла процедуру ратифікації в окремих країнах ЄС, а також в рамках Європейського Союзу *per se*. Про волятильність міжнародно-правових позицій Конвенції також свідчить практика надання їй статусу частини національного законодавства більшістю країн-учасниць із рядом застережень. У даній статті розкривається питання: чи можна розглядати вихід Туреччини зі Стамбульської конвенції як демонстративний політичний меседж з боку офіційної Анкари, який може стати на заваді реалізації євроінтеграційних прагнень країни?

Ключові слова: Стамбульська конвенція, Турецька Республіка, євроінтеграційний процес, Європейський Союз, Рада Європи, права людини, насильство стосовно жінок.

Вступ. Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами (далі — Конвенція, Стамбульська конвенція) вважається фундаментальним на загальноєвропейському рівні правовим інструментом у напрямку захисту жінок від усіх форм насильства, а також запобігання, переслідування та ліквідації насильства стосовно жінок і домашнього насильства. Із нагоди 121-ї сесії Комітету міністрів РЄ, що проходила у м. Стамбулі 11 травня 2011 року, міжнародний договір було відкрито для підписання державами-членами РЄ, державами, які не є членами РЄ, але брали участь у його розробці, та Європейським Союзом, а також для приєднання іншими країнами. Власне, Турецька Республіка належить до переліку перших країн-підписантів Конвенції разом із Австрією, Фінляндією, Францією, Німеччиною, Грецією, Ісландією, Люксембургом, Чорногорією, Португалією, Словаччиною, Іспанією та Швецією. Вже 1 серпня 2014 року міжнародна угода набула чинності за фактом її ратифікації десятима державами, у тому числі Туреччиною. Відповідну ратифікаційну грамоту було передано на зберігання Генеральному секретарю Ради Європи 14 березня 2012 року. Станом на вересень 2022 року згоду на обов'язковість так званої Стамбульської конвенції висловили 38 («мінус одна») держав-членів РЄ: 22 березня 2021 року офіційна Анкара ухвалила рішення про вихід із міжнародного договору, яке набуло чинності 1 липня 2021 року. Так Туреччина стала першою та дотепер єдиною стороною Конвенції, яка денонсувала її в односторонньому порядку, створивши унікальний прецедент у контексті виходу із міжнародної конвенції Ради Європи у сфері захисту прав людини *per se*.

Так звану Стамбульську конвенцію було розроблено під егідою Ради Європи за безпосередньої участі Європейського Союзу та підписано останнім як міжнародною організацією (згідно із класифікацією РЄ) в цілому 13 червня 2017 року (СоЕ, 2017) (станом на вересень 2022 року документ не пройшов процедуру ратифікації та відповідно не набув чинності в рамках ЄС). Враховуючи його високу мету та об'єкт, міжнародний договір несе не тільки інструментальний, а й символічний характер для ЄС в контексті спільного на європейському просторі бачення цінності забезпечення прав людини, зокрема захисту прав жінок і дівчат. З огляду на вищевказане рішення турецького уряду зазнало критики з боку ЄС, особливо враховуючи традиційно амбівалентний характер взаємовідносин за лінією Анкара — Брюссель. Так, незважаючи на надання Туреччині офіційного статусу країни-кандидата на членство в ЄС у грудні 1999 року та відкриття переговорного процесу щодо вступу у 2005 році, протягом останніх десятиліть сторонам не вдалося досягти компромісу за рядом напрямків та пришвидшити процес взаємного політичного зближення. ЄС розглядає Туреччину, з одного боку, як ключового стратегічного партнера у реалізації порядку денного щодо проблеми біженців та нелегальної транзитної міграції, окремих політико-безпекових рішень, боротьби із тероризмом та взаємодії у торговельно-економічній сфері, а з іншого — виступає із послідовним засудженням існуючої тенденції до регресу країни в питаннях гарантування основних прав людини, демократії та верховенства права (European

Commission, 2022). Як наслідок, у червні 2018 року євроінтеграційний переговорний процес був фактично заморожений, а денонсація Турецькою Республікою так званої Стамбульської конвенції стала черговим викликом для і без того ускладненого процесу вступу країни до ЄС.

Аналіз наявних досліджень та постановка проблеми. Враховуючи стислі часові рамки відносно появи об'єкта дослідження як такого — виходу Турецької Республіки зі Стамбульської конвенції, — ступінь наукового висвітлення проблеми є обмеженим та охоплює праці авторства переважно турецьких дослідників. Так, Рахіме Ербаш (Erbaş, 2022, р. 135) називає рішення офіційної Анкари «історичним парадоксом», зважаючи на роль країни в міжнародно-правовій інструменталізації документу. На підтримку цієї тези Айше Гюнеш (Güneş, 2020, р. 108) стверджує, що участь Туреччини в міжнародній угоді сприяла вдосконаленню національного законодавства у напрямку забезпечення захисту жінок від актів насильства із міркувань так званого «принципу честі». З іншого боку, Гізем Гюней (Güneş, 2022, р. 134) зазначає, що рішення турецького уряду про денонсацію Стамбульської конвенції не варто розглядати як несподіваний крок: незважаючи на недосконалість інституту визнання гендерної рівності на державному рівні, в Туреччині функціонує прогресивне законодавство, що регулює питання запобігання та боротьби із насильством стосовно жінок.

Метою статті є дослідження політико-правових атрибутів досвіду Туреччини в контексті денонсації Стамбульської конвенції з точки зору задекларованої приналежності країни до європейської сім'ї держав. Задля забезпечення комплексного підходу до вивчення висвітлюваної проблеми в ході підготовки публікації автор звернувся до контент-аналізу широкого кола матеріалів. До останніх належать: текст Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами; інформація, розміщена на офіційних веб-ресурсах РЕ, ЄС та ООН, їх вищих та спеціалізованих органів; декларації представників вищого політико-дипломатичного керівництва Туреччини та України, офіційні заяви міжнародних та національних (турецьких та українських) правозахисних та громадських організацій тощо. Окрім цього, методологічну основу дослідження складає порівняльний аналіз, зокрема у призмі зіставлення релевантних кейсів Туреччини та України для ідентифікації їх подібностей та відмінностей.

Виклад основного матеріалу. Насильство щодо жінок і дівчат є одним із найпоширеніших порушень прав людини у світі. За даними Організації Об'єднаних Націй, кожна третя жінка у світі протягом життя зазнає фізичного або сексуального насильства з боку інтимного партнера або сексуального насильства у непартнерських відносинах: ця статистика майже не змінилася протягом останнього десятиліття. У Туреччині згідно з останнім Національним дослідженням випадків насильства стосовно жінок за 2014 рік 38 відсотків заміжніх жінок піддавалися фізичному та/або сексуальному насильству протягом життя. Щороку налічуються сотні випадків прояву насильства у своїй крайній формі — вбивствах. Водночас пандемія COVID-19 призвела до подальшої ескалації насильства щодо жінок і дівчат

у всьому світі через обмеження пересування, соціальну ізоляцію та економічну незахищеність (UN, 2021a). Імплементация так званої Стамбульської конвенції державами-учасницями вважається проявом їх рішучості у напрямку подолання цієї тенденції до повсюдного порушення прав людини. Комісар Ради Європи із прав людини Дуня Міятович називає її «знаковим документом, який гарантує всім жінкам Європи право жити без насильства у XXI столітті, а тому не заслуговує будь-яких політичних маніпуляцій та необґрунтованої критики» (CoE, 2021). Це перша та найбільш комплексна міжнародна угода, безпосередньо присвячена проблемі запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьби із цими явищами відповідно до стандартів, закріплених у Конвенції ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок.

Наріжними каменями так званої Стамбульської конвенції є попередження насильства (у тому числі зміна ставлення, гендерних ролей та стереотипів, які роблять насильство стосовно жінок прийнятним), захист його жертв (зокрема гарантування того, що всі відповідні заходи спрямовані виключно на потреби жертв та їхню безпеку), кримінальне переслідування осіб, що скоїли насильницькі злочини (включаючи забезпечення того, що виправдання будь-якого акту насильства культурою, звичаями, релігією або так званім «принципом честі» є неприйнятними), а також комплексність впроваджуваних заходів. Так, її метою є нульова толерантність до домашнього насильства (фізичного, сексуального, психологічного або економічного), переслідування (сталкінгу), сексуального насильства, зокрема зґвалтування, сексуальних домагань, примусового шлюбу тощо. Міжнародний договір закликає сторони залучити всі відповідні державні органи та служби з метою координованого подолання насильства щодо жінок та домашнього насильства. Нарешті, важливим та чітким сигналом, який несе в собі Конвенція, є заперечення проти сприйняття домашнього насильства як приватної або сімейної справи: це одна із форм порушення прав людини, яка має знаходити відповідну реакцію з боку суспільства в цілому. Конвенцією також запроваджено спеціальний незалежний моніторинговий механізм у вигляді Групи експертів з дій проти жіночого та домашнього насильства, GREVIO, з метою забезпечення ефективного виконання її положень державами-учасницями (CoE, 2022a).

Туреччина була першою країною, яка підписала Конвенцію, а також здійснила важливі кроки для приведення національного законодавства у відповідність їй, зокрема шляхом прийняття Закону № 6284 про захист сім'ї та попередження насильства щодо жінок. Примітно, що ініціатива про приєднання користувалася значною підтримкою з боку очолюваної тодішнім прем'єр-міністром Р. Т. Ердоганом правлячої Партії справедливості та розвитку та була одностайно схвалена турецьким парламентом. Втім 20 березня 2021 року в «Офіційному віснику Турецької Республіки» було опубліковано президентський указ № 3718 щодо припинення участі держави у Конвенції. Турецька влада аргументувала цей крок заявами про те, що так звана Стамбульська конвенція загрожує «нормалізацією сприйняття гомосексуалізму» та є «несумісною із соціальними

та сімейними цінностями Туреччини». Раду Європи було проінформовано про рішення турецького уряду у вербальній ноті Постійного представництва Туреччини при міжнародній організації від 22 березня 2021 року. 29 червня 2021 року Державна рада Туреччини, вища судова інстанція в адміністративних справах, ухвалила рішення трьома голосами «за» проти двох, яким відхилила петицію, подану опозиційними партіями та правозахисними групами щодо анулювання указу президента про денонсацію Конвенції (Turkey's top, 2021). Вже 1 липня 2021 року, незважаючи на загальнонаціональні протести та масовий спротив з боку жінок і представників ЛГБТІ-спільноти, рішення турецького уряду про вихід із так званої Стамбульської конвенції набуло чинності.

Загалом же практика виходу із конвенцій, розроблених під егідою Ради Європи, не є поширеною. Зі 175 відкритих для підписання конвенцій у період від заснування РЄ у 1949 році і дотепер наявний досвід денонсації країнами-підписантами лише дев'яти із них — переважно в багатосторонньому порядку та з огляду на застарілість окремих їх положень. Втім існує лише один кейс виходу із міжнародного договору РЄ даного різновиду на індивідуальній основі. Він стосується Конвенції про скорочення випадків множинного громадянства та про виконання військового обов'язку у випадках множинного громадянства, яку було відкрито для підписання у 1963 році. Станом на вересень 2022 року міжнародна угода має статус частини національного законодавства для 12 держав-членів Ради Європи (Португалія та Молдова підписали Конвенцію у 1979 та 1998 роках відповідно, проте дотепер не ратифікували її). Зі свого боку Німеччина, яка стала однією з перших країн-підписантів Конвенції 1963 року разом із Австрією, Францією, Італією, Нідерландами, Норвегією та Сполученим Королівством (CoE, 2022b), у грудні 2001 року ухвалила рішення про вихід із неї (денонсація набула чинності рік потому). Водночас Стамбульська конвенція є дотепер єдиною конвенцією, розробленою під егідою РЄ, із якої вийшла Турецька Республіка (за виключенням Європейської конвенції 1968 року про захист тварин під час міжнародного транспортування, яку денонсували 10 із 24 країн, що раніше надали згоду на її обов'язковість) за період свого членства у міжнародній організації із 1950 року (CoE, 2022c).

Фідбек міжнародної правозахисної спільноти у відповідь на денонсацію так званої Стамбульської конвенції Турецькою Республікою був негайним та категоричним. Зокрема Комітет ООН із ліквідації дискримінації щодо жінок у заяві від 1 липня 2021 року висловив глибоке занепокоєння із приводу рішення турецького уряду та закликав до його скасування (UN, 2021b): «Відмовляючись від своїх міжнародних зобов'язань щодо боротьби із домашнім та іншими формами насильства стосовно жінок, Туреччина підриває визнання імперативних норм міжнародного права, таких як заборона тортур, феміциду та інших тяжких форм насильства за гендерною ознакою». Зі свого боку Міжнародна комісія юристів в опублікованому того ж дня зверненні (ICJ, 2021) зауважила, що вихід Туреччини із міжнародної угоди позбавить жінок і дівчат переваг життєво важливої, комплексної законодавчої бази для захисту їх від усіх форм насильства, запобігання,

судового переслідування та викорінення насильства, включаючи домашнє». Нарешті, міжнародна неурядова організація Amnesty International назвала цей крок турецького уряду «ганебним» та таким, що наражає мільйони жінок і дівчат на більший ризик насильства та є вкрай тривожною подією на тлі триваючої ерозії інституту прав людини в країні (Amnesty International, 2021): «Незважаючи на те, що ратифікація та реалізація Конвенції призвела до значних покращень у ставленні держав до жертв насильства за гендерною ознакою, міжнародний договір супроводжується негативною риторикою в багатьох частинах Європи та стає інструментом у руках окремих урядів для поширення дезінформації та демонізації гендерної рівності, прав жінок та ЛГБТІ-спільноти».

Реакція з боку Європейського Союзу на наміри офіційної Анкари щодо виходу із Конвенції мала попереджувальний характер: за два дні до денонсації міжнародної угоди Туреччиною, 20 березня 2021 року, високий представник ЄС із закордонних справ і безпекової політики/віце-президент Європейської комісії Жозеп Боррель виступив із відповідною заявою (European Commission, 2021a), в якій наголосив на ризикованості рішення турецького уряду із точки зору поставлення під загрозу захисту та основних прав жінок і дівчат в країні та закликав Туреччину скасувати його. Денонсація Конвенції була розцінена в ЄС як «небезпечний меседж» для всього світу, враховуючи сплеск проявів насильства стосовно жінок і дівчат на глобальному рівні внаслідок пандемії COVID-19 та ряду регіональних та локальних конфліктів: «Сьогодні настав час продемонструвати лідерство та активізувати глобальні зусилля щодо боротьби із насильством стосовно жінок і дівчат, а не відступати. Ми не можемо не висловити глибокий жаль і незрозуміння по відношенню до рішення турецького уряду про вихід із Конвенції, яка ба більше носить назву «Стамбульської». Ми сподіваємося, що Туреччина незабаром знову долучиться до порядку денного ЄС щодо захисту прав жінок і дівчат — фундаментального елемента забезпечення прав людини, миру, безпеки та рівноправ'я у ХХІ столітті». Риторика президента Європейської комісії Урсули фон дер Ляен, озвучена за результатами зустрічі із президентом Р. Т. Ердоганом 7 квітня 2021 року (European Commission, 2021b), була послідовною: «Туреччина має поважати міжнародні правила та стандарти в галузі прав людини, яких зобов'язалася дотримуватися в тому числі як одна із держав-засновниць Ради Європи».

Позицію ЄС щодо рішення турецької сторони про денонсацію Конвенції чітко артикульовано також у щорічному звіті Європейської комісії, присвяченому Туреччині як країні, що має статус кандидата на членство в ЄС. Так, в опублікованому 19 жовтня 2021 року матеріалі (European Commission, 2021c) цей крок віднесено до категорії показових маніфестацій регресу держави у відношенні поваги до прав людини: «Вихід Туреччини зі Стамбульської конвенції поставив під сумнів прихильність країни міжнародним та європейським стандартам у сфері прав людини». Окрему увагу у звіті присвячено власне суспільно-політичному «клімату», який супроводжував процес ініціювання та реалізації виходу держави із Кон-

венції, зокрема затримання та притягнення до адміністративної відповідальності (у вигляді накладення штрафів) багатьох правозахисниць та активісток під час акцій протесту. Окрім цього, згадується факт ігнорування владою звернень з боку низки політичних партій та громадських організацій щодо призупинення примусового виходу зі Стамбульської конвенції. Нарешті, у звіті йдеться про *post factum* роль цього рішення як тригера зростання статистики мови ненависті та наклепницьких кампаній з боку турецьких урядовців та ЗМІ, направлених проти ЛГБТІ-спільноти та жіночих організацій, що викликає серйозне занепокоєння в контексті відсутності захисту основоположних прав лесбійок, геїв, бісексуалів, трансгендерів, інтер- та квірсексуальних людей, а також власне жінок і дівчат у Туреччині, у тому числі у призмі боротьби із насильством за гендерною ознакою.

Більше того, Європейська комісія посилається на даний кейс у якості підтвердження тенденції до консолідації влади навколо голови держави і відповідно послаблення законодавчої функції парламенту із переходом Турецької Республіки до президентської форми правління. Так, з червня 2020 по червень 2021 року Великими національними зборами Туреччини було прийнято 61 законодавчий акт із 821 внесених законопроектів. Водночас за звітний період було видано 77 президентських указів, що стосуються широкого кола питань, у тому числі щодо соціально-економічної політики, регулювання яких не входить до сфери повноважень голови держави. В такому контексті у звіті було проведено паралель із реалізацією саме шляхом ухвалення президентського указу від березня 2021 року виходу Туреччини зі Стамбульської конвенції, підписання якої було одногосно підтримано членами турецького парламенту у 2011 році. Із правової точки зору денонсація Конвенції призвела до поновлення дебатів щодо можливості виходу Туреччини і з інших міжнародних конвенцій, особливо враховуючи той факт, що у червні 2021 року Конституційний суд постановив про належність ухвалення відповідних рішень до сфери повноважень президента. Окрім цього, цей крок поставив під сумнів перспективи очікуваного підписання Туреччиною Міжнародної конвенції про захист усіх осіб від насильницьких зникнень, прийнятої під егідою ООН у 2006 році, а також Факультативного протоколу до Міжнародного пакту про економічні, соціальні та культурні права від 2008 року.

З іншого боку, позиція ЄС щодо денонсації так званої Стамбульської конвенції Турецькою Республікою є певною мірою проявом подвійних стандартів з огляду на існування ряду країн-членів ЄС, які стали підписантами Конвенції, проте досі не надали згоду на її обов'язковість. Так, міжнародна угода дотепер не набула статусу частини національного законодавства для Болгарії, Чехії, Угорщини, Латвії, Литви та Словаччини. Наприклад, офіційний Будапешт посилається на *status quo* існування необхідних правових рамок щодо захисту прав жінок в чинному угорському законодавстві, а також на ризики поширення «нелегальної міграції» та «гендерної ідеології», яка суперечить законам Угорщини та світоглядним переконанням у державі, у випадку ратифікації Конвенції (European Parliament, 2020).

Аналогічною була аргументація Конституційного суду Болгарії у відповідь на звернення Верховного суду країни щодо використання в міжнародному договорі терміна «гендер» як соціальної конструкції на противагу біологічній «статі». Так, в рішенні від 26 жовтня 2021 року суд постановив, що слово «гендер» може вказувати лише на біологічну стать, а ратифікація так званої Стамбульської конвенції була б антиконституційною (Todorov, 2021). Окремі політичні сили в Чехії, які виступають проти ратифікації міжнародної угоди державою, стверджують, що положення документу містять елементи «гендерної ідеології» та загрожують усталеній концепції традиційної сім'ї (The Istanbul Convention, 2018). Зі свого боку парламент Словаччини у резолюції від 28 листопада 2021 року закликав уряд Братислави утриматися від ратифікації Конвенції без попереднього висловлення одностайної згоди на її обов'язковість усіма державами-членами ЄС (Gabrizova, 2019).

Окрім цього, переважна більшість сторін Конвенції імплементували її положення у національне законодавство із застереженнями щодо окремих статей, а також меж застосування Стамбульської конвенції *per se* (CoE, 2022d). Наприклад, Хорватія у декларації, що міститься в ратифікаційній грамоті, переданій на зберігання 12 червня 2018 року, встановила, що положення Конвенції не містять зобов'язань щодо запровадження гендерної ідеології у правову та освітню систему країни, а також щодо зміни конституційного визначення шлюбу. До того ж Іспанія у ратифікаційному інструменті від 10 квітня 2014 року зробила заяву щодо неприпустимості тлумачення як визнання будь-яких прав або будь-якої ситуації щодо територій, не охоплених статтею X Утрехтського договору від 13 липня 1713 року, укладеного між коронами Іспанії та Сполученого Королівства, у випадку ратифікації Конвенції Сполученим Королівством (відбулася 21 липня 2022 року) і поширення її положень на неавтономну територію Гібралтару, Іспанія. Водночас найбільш поширеними серед статей, положення яких сторони залишили за собою право не застосовувати або застосовувати лише в певних випадках або за певних умов, є статті 30 (Компенсація), 35 (Фізичне насильство), 44 (Юрисдикція), 59 (Статус перебування). Характерним показником є також частка серед країн-підписантів Конвенції держав, які надали згоду на її обов'язковість в цілому (без застережень). До них належать Австрія, Фінляндія, Нідерланди та Норвегія, тобто 4 із 38 чинних сторін Конвенції, що становить 10 відсотків від їх загальної кількості.

Особливо показовим у цьому відношенні є кейс Польщі, яка без визначення індивідуального переліку статей, щодо яких передбачені застереження, заявила про застосування Конвенції відповідно до принципів і положень її Конституції. Така позиція була засвідчена в декларації, переданій заступнику Генерального секретаря Ради Європи під час підписання інструменту про приєднання 18 грудня 2012 року, та підтверджена в ратифікаційній грамоті, переданій на зберігання 27 квітня 2015 року. Окремі сторони Конвенції — Австрія, Фінляндія, Нідерланди, Норвегія, Швеція та Швейцарія — виступили із запереченням підходу офіційної Варшави до меж застосування так званої Стамбульської конвенції. У відповідних вер-

бальних нотах, направлених у різний час їх постійними представництвами при РС, уряди зазначених країн заявили про несумісність застереження «загального та невизначеного масштабу» із об'єктом та цілями Конвенції. Так, згідно із пунктом 1 статті 78 Конвенції, застереження допускаються лише щодо обмеженого та визначеного переліку статей. До того ж застереження з боку Польщі як країни-учасниці Стамбульської конвенції, що складається із загального посилення на національне законодавство без уточнення його змісту, не визначає чітко для інших сторін Конвенції, до якої міри Польща зобов'язується дотримуватися Конвенції, і тому може викликати сумніви щодо меж відповідальності офіційної Варшави у відношенні об'єкта та цілей Конвенції. Такі застереження не допускаються також відповідно до статті 19 Віденської конвенції про право міжнародних договорів.

Окремої уваги заслуговує історія взаємовідносин між Стамбульською конвенцією та Україною, яка реалізувала процедуру ратифікації міжнародного договору понад 10 років після його підписання. Так, 21 червня 2022 року президент України підписав відповідний Закон «Про ратифікацію», який Верховна Рада ухвалила днем раніше. Ініціатором відповідного законопроекту став Володимир Зеленський, що засвідчило роль, якою наділяє офіційний Київ Стамбульську конвенцію як найбільш всеосяжну міжнародну угоду у цій сфері, що використовується як основа для дій багатьох країн у Європі та за її межами (President of Ukraine, 2022). Більше того, процедуру ратифікації Конвенції було втілено в життя у період дії воєнного стану на тлі триваючої широкомасштабної збройної агресії Росії. Вже 18 липня 2022 року постійний представник України при Раді Європи передав на зберігання відповідну ратифікаційну грамоту (CoE, 2022e). Примітно, що цей процес відбувався синхронно для України та Сполученого Королівства: вони стали відповідно 36-ю та 37-ю за рахунком державами, які ратифікували Стамбульську конвенцію. Водночас Україна заявила, що не розглядає жодне із положень Конвенції як таке, що зобов'язує її вносити зміни до Конституції та Сімейного кодексу та інших законів щодо інститутів шлюбу, сім'ї, усиновлення та права батьків виховувати дітей згідно з власними переконаннями. Окрім цього, Стамбульську конвенцію ратифіковано із застереженням щодо невиконання державних компенсацій постраждалим від насильства до приведення національного законодавства у відповідність до неї (Verkhovna Rada, 2022).

Слід зазначити, що процес ініціювання та реалізації ратифікації Конвенції не знайшов одностайної підтримки і в українському суспільстві. Зокрема варто згадати незмінно негативну позицію Київської Митрополії Православної Церкви України (ПЦУ) до документу як «суперечливого, слабкого та ідеологічно заангажованого», яку було артикульовано у заяві від 19 червня 2022 року напередодні розгляду відповідного законопроекту парламентом (ОСУ, 2022). Так, ПЦУ та Всеукраїнська Рада Церков і релігійних організацій (ВРЦіРО) в цілому виступили проти «намагань під прикриттям боротьби із домашнім насильством впровадити в українське законодавство ідеологічні, світоглядні та медичні поняття «сексуальна орі-

ентація» і «гендерна ідентичність» як юридичні терміни, щоб у законодавстві підмінити біологічну стать (жінка і чоловік) гендером — комплексом соціальних, психологічних та сексуальних уявлень». У заяві йдеться про зацікавленість у просуванні Конвенції із політичних та ідеологічних причин держав-членів ЄС, в яких узаконені одностатеві шлюби та запроваджене кримінальне переслідування за критику гендерної ідеології, та спонукання з їхнього боку інших країн до її ратифікації. Нарешті, в ПЦУ у складі ВРЦіРО — міжконфесійної інституції, до якої належать 15 церков і релігійних організацій та одна міжцерковна організація, — провели паралель між політизацією тематики одностатевих відносин та політизацією релігії, а також засудили як підміну понять будь-які спроби називати стереотипи гендерної ідеології «європейськими цінностями».

Загалом же в експертних колах існує думка про те, що передбачені законодавством України процедури та механізми щодо запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьби із цими явищами є більш досконалішими та прогресивними, аніж ті, які запропоновані у Стамбульській конвенції (втім за дужки виводиться питання моніторингу їх ефективності). Разом із цим, окремі громадські організації вказують на те, що Стамбульська конвенція містить небезпечні ідеологічні конструкції: визначає поняття «гендер» в іншому розумінні, аніж в тому, яке міститься в українському національному законодавстві, а саме — «соціально закріплені ролі» (Vsi Razom, 2022). Так, у Конвенції розмежовані поняття «статі» та «гендеру», а також вводиться поняття «гендерної ідентичності» (пункт 3 статті 4). Одним із аргументів обґрунтування суперечливої природи Стамбульської конвенції є також її зазіхання на право батьків на виховання дітей у відповідності до власних світоглядних та релігійних переконань. Так, стаття 14 заохочує сторони Конвенції здійснювати, де це доречно, необхідні кроки для включення адаптованого до рівня розвитку учнів навчального матеріалу *inter alia* із питання нестереотипних гендерних ролей у формальні навчальні плани на всіх рівнях навчання (без отримання згоди батьків), а також у неформальних навчальних, спортивних, культурно-дозвіллевих структурах і в засобах масової інформації. Зазначається, що такий підхід може становити загрозу в контексті раннього навчання дітей та можливого заподіяння шкоди їх психологічному та психічному здоров'ю.

Зрештою, критики Стамбульської конвенції звертають увагу на відсутність кореляційного зв'язку між фактом її ратифікації та кількістю жертв побутового насильства в окремих країнах. Так, вважається, що практично-прикладний досвід країн, які у різний час надали згоду на обов'язковість міжнародної угоди, доводить, що реалізація положень Конвенції не забезпечує зниження рівня побутового насильства. Примітно, що подібна теза була висвітлена в одному із матеріалів, опублікованих турецьким державним інформаційним агентством «Анадолу» у грудні 2019 року (France and UK, 2019). Так, із посиланням на дані Офіційного бюро статистики Європейського Союзу (Eurostat) агентство звернулося до кейсу Франції, яка у 2017 році посіла перше місце серед держав-членів ЄС за кількістю

зафіксованих фактів вбивств жінок (601). У так званому «рейтингу» за нею слідували Німеччина — 380, Сполучене Королівство — 227, Італія — 130 та Іспанія — 113. Разом із цим, Сполучене Королівство лідирувало серед держав-членів ЄС за статистикою зґвалтувань та домагань (у 2017 році кількість зґвалтованих жінок в країні становила 48122, у Франції — 14899, у Німеччині — 7831 та Швеції — 6810). До того ж повідомлялося, що у Швеції в першій половині 2019 року кількість жінок, які зазнали сексуального насильства та домагань, зросла на 20 відсотків порівняно із попереднім роком. Водночас поряд із наведеними даними в матеріалі був запропонований — без згадування кількості зафіксованих випадків насильства щодо жінок — перелік держав-членів ЄС, які досі не ратифікували так звану Стамбульську конвенцію.

Зрештою, якщо повернутись до кейсу Туреччини, то вищезгаданий меседж став стрижневим в аргументації рішення про денонсацію Конвенції. Так, у прес-релізі № 113 міністерства закордонних справ Туреччини від 21 березня 2021 року (MFA Türkiye, 2021), опублікованому напередодні виходу держави зі Стамбульської конвенції, офіційна Анкара наголосила на послідовності підтримки з боку держави питань просування прав жінок, посилення їх ролі в суспільстві та захисту їх від насильства: «Незважаючи на те, що головною метою розробки Конвенції є боротьба із насильством щодо жінок, окремі її положення та їх практичне застосування є чутливими з точки зору суспільної думки та продовжують піддаватися критиці. Власне, серед держав-членів Ради Європи є ті, які підписали Конвенцію, проте утрималися від її ратифікації. Вихід Турецької Республіки із Конвенції не слід тлумачити як крок назад у боротьбі з насильством стосовно жінок. Права жінок гарантуються найдосконалішими нормами турецького національного законодавства і ми й надалі дотримуватимемося принципу нульової терпимості до насильства щодо жінок, вживатимемо всіх необхідних заходів у співпраці із відповідними органами влади та установами з метою подальшого посилення прав жінок та більш ефективної боротьби із насильством щодо них». Особливо показовим був той факт, що в день набуття чинності денонсації так званої Стамбульської конвенції, 1 липня 2021 року, у присутності президента Р. Т. Ердогана та першої леді Туреччини відбулася презентація 4-го Національного плану дій із боротьби із насильством щодо жінок (President of Türkiye, 2021).

Висновки. Вихід Турецької Республіки із Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами, широко відомої як Стамбульська конвенція, зазнав критики з боку міжнародного співтовариства, у тому числі Європейського Союзу. З одного боку, позиція Брюсселя щодо денонсації країною-кандидатом на членство в ЄС міжнародної угоди у сфері захисту прав людини, серед підписантів якої є ЄС, корелюється із порядком денним щодо зміцнення інституту забезпечення прав жінок і дівчат в Європі. Більше того, рішення офіційної Анкари можна поставити в один ряд із суперечливими елементами архітектури європейської інтеграції Туреччини, зокрема невирішеною кіпрською проблемою, політикою у Східному Середземномор'ї, асертивною

зовнішньополітичною діяльністю всупереч пріоритетам Спільної політики безпеки та оборони ЄС та відмінною внутрішньополітичною культурою на тлі «класичних» європейських демократій. З іншого боку, така позиція видається упередженою з огляду на відсутність одностайності в лавах держав-членів ЄС у питанні ратифікації Конвенції в цілому та застосування тих чи інших статей у випадку надання згоди на її обов'язковість. Окрім цього, незважаючи на динамічний перехід турецького суспільства від традиційних цінностей до секулярно-раціональних, окремі положення міжнародної угоди можуть мати двоїстий характер з точки зору усталених у країні світоглядних уявлень про інститут сім'ї як такий. Разом із цим, хоча Конвенція є важливим елементом загальноєвропейської системи захисту прав людини, факт її ратифікації не варто пов'язувати із успіхом євроінтеграційних прагнень тієї чи іншої країни. Про це зокрема свідчить кейс Грузії, яка першою із ключової трійки ініціативи Східного партнерства «Грузія — Молдова — Україна» надала згоду на обов'язковість Конвенції (у 2017 році) і якій не було надано статус кандидата на членство в ЄС за результатами саміту Європейської ради 23–24 червня 2022 року на відміну від Молдови та України, які ратифікували міжнародну угоду у поточному році. Нарешті, припинення участі Туреччини у так званій Стамбульській конвенції можна розглядати як необхідну, але недостатню перешкоду для зміцнення законодавчих, політичних та інституційних рамок щодо запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьби із цими явищами на національному рівні.

References [Список використаної літератури]

- Amnesty International (2021, July 1). *Turkey's withdrawal from the Istanbul Convention rallies the fight for women's rights across the world*. Retrieved from <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2021/07/turkeys-withdrawal-from-the-istanbul-convention-rallies-the-fight-for-womens-rights-across-the-world-2/>. [Amnesty International. *Turkey's withdrawal from the Istanbul Convention rallies the fight for women's rights across the world*. 2021, July 1. URL: <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2021/07/turkeys-withdrawal-from-the-istanbul-convention-rallies-the-fight-for-womens-rights-across-the-world-2/> (дата звернення: 17.03.2022)].
- CoE. (2017, June 13). *EU signs Council of Europe convention to stop violence against women*. Council of Europe Retrieved from https://www.coe.int/en/web/portal/home//asset_publisher/ke6Wfgn94238/content/eu-signs-council-of-europe-convention-to-stop-violence-against-women. [in English]. [Council of Europe. *EU signs Council of Europe convention to stop violence against women*. 2017, June 13. URL: https://www.coe.int/en/web/portal/home//asset_publisher/ke6Wfgn94238/content/eu-signs-council-of-europe-convention-to-stop-violence-against-women. (дата звернення: 17.03.2022)].
- CoE. (2021, March 22). *Turkey's announced withdrawal from the Istanbul Convention endangers women's rights*. Council of Europe Retrieved from <https://www.coe.int/en/web/commissioner/-/turkey-s-announced-withdrawal-from-the-istanbul-convention-endangers-women-s-rights>. [in English]. [Council of Europe. *Turkey's announced withdrawal from the Istanbul Convention endangers women's rights*. 2021, March 22. URL: <https://www.coe.int/en/web/commissioner/-/turkey-s-announced-withdrawal-from-the-istanbul-convention-endangers-women-s-rights>. (дата звернення: 17.04.2022)].
- CoE. (2022a). *About GREVIO — Group of Experts on Action against Violence against Women and Domestic Violence*. Council of Europe Retrieved from <https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/grevio>. [in English]. [Council of Europe. *About GREVIO — Group of Experts on*

- Action against Violence against Women and Domestic Violence*. 2022a URL: <https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/grevio>. (дата звернення: 17.04.2022)].
- CoE. (2022b). *Chart of signatures and ratifications of Treaty 043*. Council of Europe Retrieved from <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=signatures-by-treaty&treatynum=043>. [in English]. [Council of Europe. *Chart of signatures and ratifications of Treaty 043*. 2022b. URL: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=signatures-by-treaty&treatynum=043>. (дата звернення: 17.04.2022)].
- CoE. (2022c). *Chart of signatures and ratifications of Treaty 065*. Council of Europe Retrieved from <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=signatures-by-treaty&treatynum=065>. [in English]. [Council of Europe. *Chart of signatures and ratifications of Treaty 065*. 2022c. URL: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=signatures-by-treaty&treatynum=065> (дата звернення: 17.04.2022)].
- CoE. (2022d). *Reservations and Declarations for Treaty No.210 — Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence* (CETS No. 210). Council of Europe. Retrieved from <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=declarations-by-treaty&numSte=210&codeNature=0>. [in English]. [Council of Europe. *Reservations and Declarations for Treaty No.210 — Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence* (CETS No. 210). 2022d. URL: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=declarations-by-treaty&numSte=210&codeNature=0> (дата звернення: 22.06.2022)].
- CoE. (2022e, July 18). *Ukraine ratifies the Istanbul Convention*. Council of Europe Retrieved from <https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/-/ukraine-ratifies-the-istanbul-convention>. [in English]. [Council of Europe. *Ukraine ratifies the Istanbul Convention*. 2022e, July 18. URL: <https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/-/ukraine-ratifies-the-istanbul-convention>. (дата звернення: 18.07.2022)].
- Erbaş, R. (2022). *Global Problems in Sexual Offenses*. London: Rowman & Littlefield. [in English]. [Erbaş R. *Global Problems in Sexual Offenses*. London: Rowman & Littlefield, 2022. 232 p.].
- European Commission (2022). *European Neighbourhood Policy and Enlargement Negotiations: Turkey*. Retrieved from https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/enlargement-policy/turkey-0_en. [in English]. [European Commission. *European Neighbourhood Policy and Enlargement Negotiations: Turkey*. 2022. URL: https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/enlargement-policy/turkey-0_en. (дата звернення: 17.04.2022)].
- European Commission (2021a, March 20). *Turkey: Statement by High Representative/Vice-President Josep Borrell on Turkey's withdrawal of the Istanbul Convention*. Retrieved from https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/news/turkey-statement-high-representativevice-president-josep-borrell-turkeys-withdrawal-istanbul-2021-03-20_en. [in English]. [European Commission. *Turkey: Statement by High Representative/Vice-President Josep Borrell on Turkey's withdrawal of the Istanbul Convention*. 2021a, March 20. URL: https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/news/turkey-statement-high-representativevice-president-josep-borrell-turkeys-withdrawal-istanbul-2021-03-20_en (дата звернення: 17.04.2022)].
- European Commission (2021b, April 7). *Statement by President von der Leyen following the meeting with Turkish President Erdoğan*. Retrieved from https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/news/statement-president-von-der-leyen-following-meeting-turkish-president-erdogan-2021-04-07_en. [in English]. [European Commission (). *Statement by President von der Leyen following the meeting with Turkish President Erdoğan*. 2021b, April 7. URL: https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/news/statement-president-von-der-leyen-following-meeting-turkish-president-erdogan-2021-04-07_en. (дата звернення: 17.04.2022)].
- European Commission (2021c, October 19). *Turkey Report 2021*. Retrieved from https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/turkey-report-2021_en. [in English]. [European Commission. *Turkey Report 2021*. 2021c, October 19. URL: https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/turkey-report-2021_en.].
- European Parliament (2020, May 14). *Parliamentary question E-002981/2020: Refusal of the Hungarian Parliament to ratify the Istanbul Convention*. Retrieved from https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/E-9-2020-002981_EN.html. [in English]. [Parliamentary question E-002981/2020: Refusal of the Hungarian Parliament to ratify the Istanbul Convention. European Parliament. 2020, May 14. URL: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/E-9-2020-002981_EN.html (дата звернення: 15.05.2022)].

- France and UK (2019, December 18). France and UK Lead EU Statistics for Violence Against Women. *Anadolu Agency* Retrieved from <https://bit.ly/3AB8o1l>. [in Russian]. [Франция и Великобритания — первые в ЕС по насилию над женщинами. Агентство «Анадолу». 2019, December 18. URL: <https://bit.ly/3AB8o1l> (дата звернення: 21.04.2022)].
- Gabrizova, Z. (2019, November 29). Slovakia still opposes EU accession to Istanbul Convention preventing violence against women. *Euractiv*. Retrieved from <https://www.euractiv.com/section/freedom-of-thought/news/slovakia-still-opposes-eu-accession-to-istanbul-convention-preventing-violence-against-women/>. [in English]. [Gabrizova Z. Slovakia still opposes EU accession to Istanbul Convention preventing violence against women. *Euractiv*. 2019, November 29. URL: <https://www.euractiv.com/section/freedom-of-thought/news/slovakia-still-opposes-eu-accession-to-istanbul-convention-preventing-violence-against-women/>. (дата звернення: 17.04.2022)].
- Güneş, A. (2020). *International Human Rights Law and Crimes Against Women in Turkey: Legislation on So-Called Honour Killings*. Routledge. [in English]. [Güneş A. *International Human Rights Law and Crimes Against Women in Turkey: Legislation on So-Called Honour Killings*. Routledge. 2020. 294 p.].
- Güney, G., Davies, D. & Lee P. (2022). *Towards Gender Equality in Law: An Analysis of State Failures from a Global Perspective*. Cham, Switzerland: Springer Nature, 250. [in English]. [Güney G., Davies D., Lee P. *Towards Gender Equality in Law: An Analysis of State Failures from a Global Perspective*. Cham, Switzerland: Springer Nature, 2022. 250 p.].
- Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Türkiye (2021, March 21). *Press Release Regarding International Reactions on Turkey's Withdrawal from the Council of Europe Convention on Preventing and Combating Violence Against Women and Domestic Violence*. Retrieved from https://www.mfa.gov.tr/no_-113_-turkiye-nin-kadinlara-yonelik-siddet-ile-mucadele-eye-iliskin-avrupa-konseyi-sozlesmesi-nden-cekilmesi-hk.en.mfa. [in English]. [Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Türkiye. *Press Release Regarding International Reactions on Turkey's Withdrawal from the Council of Europe Convention on Preventing and Combating Violence Against Women and Domestic Violence*. 2021, March 21. URL: https://www.mfa.gov.tr/no_-113_-turkiye-nin-kadinlara-yonelik-siddet-ile-mucadele-eye-iliskin-avrupa-konseyi-sozlesmesi-nden-cekilmesi-hk.en.mfa (дата звернення: 17.04.2022)].
- Official web-portal of the President of Ukraine (2022, June 21). *The President Has Signed the Law on the Istanbul Convention Ratification*. Retrieved from <https://www.president.gov.ua/news/prezident-pidpisav-zakon-pro-ratifikaciju-stambulskoyi-konve-75969>. [in Ukrainian]. [Президент підписав закон про ратифікацію Стамбульської конвенції. *Офіційний веб-портал Президента України*. 2022, June 21. URL: <https://www.president.gov.ua/news/prezident-pidpisav-zakon-pro-ratifikaciju-stambulskoyi-konve-75969> (дата звернення: 22.06.2022)].
- Official web-portal of the Verkhovna Rada of Ukraine (2022, June 20). *The Verkhovna Rada of Ukraine Has Adopted the Law on the Istanbul Convention Ratification* [in Ukrainian]. [Верховна Рада України прийняла Закон «Про ратифікацію Стамбульської конвенції». *Офіційний веб-портал Верховної Ради України*. 2022, June 20. URL: <https://www.rada.gov.ua/news/razom/224306.html>]
- Orthodox Church of Ukraine (2022, June 19). *Statement of the OCU Kyiv Metropolis on the Negative Stance Towards the Proposals for Ratification of the So-Called Istanbul Convention*. [in Ukrainian]. [Православна Церква України. Заява Київської Митрополії ПЦУ щодо негативного ставлення до пропозицій ратифікації так званої Стамбульської конвенції. *Офіційний веб-портал ПЦУ*. 2022, June 19. URL: <https://www.pomisna.info/uk/vsi-novyny/zayava-kyuivskoyi-mitropolii-ptsu-shhodo-negatyvnogo-stavlennya-do-propozytsij-ratyfikatsiyi-tak-zvanoyi-stambulskoyi-konventsiyi>. (дата звернення: 19.06.2022)].
- Presidency of the Republic of Türkiye (2021, July 1). *Combating violence against women can only succeed with the whole society's participation*. Retrieved from <https://www.tcgb.gov.tr/en/news/542/128562/-combating-violence-against-women-can-only-succeed-with-the-whole-society-s-participation->. [in English]. [Presidency of the Republic of Türkiye. *Combating violence against women can only succeed with the whole society's participation*. 2021, July 1. URL: <https://www.tcgb.gov.tr/en/news/542/128562/-combating-violence-against-women-can-only-succeed-with-the-whole-society-s-participation-> (дата звернення: 11.07.2021)].
- The Istanbul Convention (2018, May 10). *The Istanbul Convention and the development of the situation in the Czech Republic. Czech Women's Lobby* Retrieved from <https://czlobby.cz/en/>

- news/istanbul-convention-and-development-situation-czech-republic [in English]. [The Istanbul Convention and the development of the situation in the Czech Republic. *Czech Women's Lobby*. 2018, May 10. URL: <https://czlobby.cz/en/news/istanbul-convention-and-development-situation-czech-republic> (дата звернення: 17.04.2022).]
- Todorov, S. (2021, October 27). Bulgarian Court's Rejection of 'Istanbul Convention' Alarms Activists. *BalkanInsight*. Retrieved from <https://balkaninsight.com/2021/10/27/bulgarian-courts-rejection-of-istanbul-convention-alarms-activists/> [in English]. [Todorov S. Bulgarian Court's Rejection of 'Istanbul Convention' Alarms Activists. *BalkanInsight*. 2021, October 27. URL: <https://balkaninsight.com/2021/10/27/bulgarian-courts-rejection-of-istanbul-convention-alarms-activists/>. (дата звернення: 29.10.2021)].
- Turkey's top (2021, June 29). Turkey's top administrative court rejects appeal to reverse withdrawal from Istanbul Convention. *Duvar English* Retrieved from <https://www.duvarenglish.com/turkeys-top-administrative-court-rejects-appeal-to-reverse-withdrawal-from-istanbul-convention-news-57998> [in English]. [Turkey's top administrative court rejects appeal to reverse withdrawal from Istanbul Convention. *Duvar English*. 2021, June 29. URL: <https://www.duvarenglish.com/turkeys-top-administrative-court-rejects-appeal-to-reverse-withdrawal-from-istanbul-convention-news-57998>. (дата звернення: 29.06.2021)]
- Turkey's withdrawal (2021, July 1). Turkey's withdrawal from Istanbul Convention a setback for women, and girls' human rights. *International Commission of Jurists* Retrieved from <https://www.icj.org/turkeys-withdrawal-from-istanbul-convention-a-setback-for-women-and-girls-human-rights/> [in English]. [Turkey's withdrawal from Istanbul Convention a setback for women and girls' human rights. *International Commission of Jurists*. 2021, July 1. URL: <https://www.icj.org/turkeys-withdrawal-from-istanbul-convention-a-setback-for-women-and-girls-human-rights/>. (дата звернення: 17.04.2022)].
- United Nations (2021a, March 20). UN Joint Statement in response to Turkey's withdrawal from Istanbul Convention. Retrieved from <https://turkiye.un.org/en/122727-un-joint-statement-response-turkeys-withdrawal-istanbul-convention> [in English]. [United Nations. UN Joint Statement in response to Turkey's withdrawal from Istanbul Convention. 2021a, March 20. URL: <https://turkiye.un.org/en/122727-un-joint-statement-response-turkeys-withdrawal-istanbul-convention>. (дата звернення: 17.04.2022)].
- United Nations (2021b, July 1). UN women's rights committee urges Turkey to reconsider withdrawal from Istanbul Convention as decision takes effect. Retrieved from <https://www.ohchr.org/en/press-releases/2021/07/un-womens-rights-committee-urges-turkey-reconsider-withdrawal-istanbul> [in English]. [United Nations. UN women's rights committee urges Turkey to reconsider withdrawal from Istanbul Convention as decision takes effect. 2021b, July 1. URL: <https://www.ohchr.org/en/press-releases/2021/07/un-womens-rights-committee-urges-turkey-reconsider-withdrawal-istanbul>. (дата звернення: 17.04.2022)].
- «Vsi Razom!» Public Movement (2022, January 14). *Istanbul Convention: Five Reasons for Non-Ratification*. [in Ukrainian]. [Громадянський рух «Всі разом!». Стамбульська конвенція: п'ять причин не ратифікувати. *Офіційний веб-портал руху «Всі разом!»*. 2022, January 14. URL: <https://vsirazom.ua/news/vyishly-drukrom-buklety-stambulaska-konvencziya-pyat-rychyn-ne-ratyfikuvaty> (дата звернення: 12.04.2022)].

Стаття надійшла до редакції 19.06.2022

Mamishova N. Sh.

Educational and Scientific Institute of International Relations, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Y. Illienka 36/1 str, Kyiv, 04119, Ukraine

**WITHDRAWAL FROM THE ISTANBUL CONVENTION
IN THE CONTEXT OF THE EUROPEAN INTEGRATION
ASPIRATIONS OF THE REPUBLIC OF TÜRKIYE**

Summary

The Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence opened for signature in 2011 in Istanbul, Türkiye, and has been known as the most comprehensive international agreement advocating the prevention, prosecution, and elimination of violence against women and domestic violence. As of September 2022, 44 CoE member states, including all the EU countries, as well as the European Union itself as an international organization, are signatories to the Convention. The 2017 official signing of the Convention by the EU as a whole testified to the acceptance by Brussels of the former's role as of an authoritative international legal instrument establishing all-European norms in this area. The degree of Türkiye's involvement in its instrumentalization naturally derives from the international agreement's unofficial name — the Istanbul Convention. The Republic of Türkiye was the first country to sign the Convention in 2011 with a unanimous vote of the parliament, and later in 2012 expressed its consent to be bound hereby. The decision of President Erdoğan to denounce the international agreement bearing the name of Türkiye's largest city, adopted in 2021, has caused surprise and concern amid the international political and human rights community. The European Union was no exception; the move has been interpreted as a negative signal in terms of the state's commitment to its obligations to ensuring the rights of women and girls, as well as guaranteeing basic human rights, democracy, and the rule of law at large, given Türkiye's status of EU membership candidate. Meanwhile, the so-called Istanbul Convention has not yet passed the ratification procedure in individual EU countries, as well as within the European Union *per se*. Likewise, the Convention's international legal stance remains volatile since most participating states have granted it the status as part of national legislation with a number of reservations. This article addresses the following question: whether Türkiye's withdrawal from the Istanbul Convention may be considered a demonstrative political message of official Ankara impeding the country's European integration aspirations.

Key words: Istanbul Convention, Republic of Türkiye, European integration process, European Union, Council of Europe, human rights, violence against women